

Ορισμοί της Ευθανασίας και Ιστορική Αναδρομή.

Στυλιανή Π. Στυλιανίδου, Ακτινοθεραπεύτρια Ογκολόγος MD, MSc Ιατρικής Α.Π.Θ. – Επιμελήτρια Α', Π.Γ.Ν.Θ. ΑΧΕΠΑ. – Θεολόγος Α.Π.Θ., MSc Θεολογίας Α.Π.Θ.

Ορισμοί της ευθανασίας.

Στον όρο «ευθανασία» θα μπορούσαμε να αποδώσουμε δυο σημασίες, διευκρινίζοντας όμως ότι δεν ταυτίζονται απόλυτα. Η πρώτη σημασία ορίζει την ευθανασία σαν τον θάνατο που επέρχεται κάτω από ευχάριστες, ήρεμες και ανώδυνες συνθήκες. Η δεύτερη αναφέρεται στον ασθενή που διανύει το τελικό στάδιο μιας θανατηφόρου νόσου, η οποία του προξενεί αφόρητους πόνους. Ο ασθενής, έχοντας επίγνωση της κατάστασής του και, έχοντας πληροφορηθεί από τους θεράποντες ιατρούς του ότι αυτή είναι μη αναστρέψιμη, επιζητεί ο ίδιος να επισπευσθεί ο θάνατός του, προκειμένου να απαλλαγεί από περαιτέρω πόνους και ταλαιπωρίες.

Όπως καταλαβαίνουμε, το πρόβλημα αυτό έχει θεολογική, ηθική, ιατρική, νομική και ψυχολογική διάσταση με αποτέλεσμα να προκαλεί αλληπάλληλες διαμάχες μεταξύ των θεολόγων, των φιλοσόφων, των νομικών και των ιατρών (Κωστόπουλος, 2011: 76-78).

Το «καλώς θνήσκειν» και το «ευ θνήσκειν» το εύχεται κάθε άνθρωπος για τον εαυτό του. Εξάλλου, αυτό διδάσκει και η Εκκλησία, η οποία εύχεται «χριστιανά τα τέλη της ζωής ημών, ανώδυνα, ανεπαίσχυντα, ειρηνικά». Από την άλλη, ο σύγχρονος ορισμός της ευθανασίας

την ορίζει σαν την «ευσπλαχνική θανάτωση ή διαφορετικά, την ανώδυνη θανάτωση προσώπου, το οποίο πάσχει από επώδυνη, ανίατη ασθένεια ή διαταραχή με αναπηρία». (Μαστοράκης & Μπαλογιάννης, 2010: 144-149). Παρακάτω θα κάνουμε μια ιστορική αναδρομή, για να δούμε ποιο ήταν το περιεχόμενο του όρου στους αιώνες που προηγήθηκαν.

Ιστορική αναδρομή.

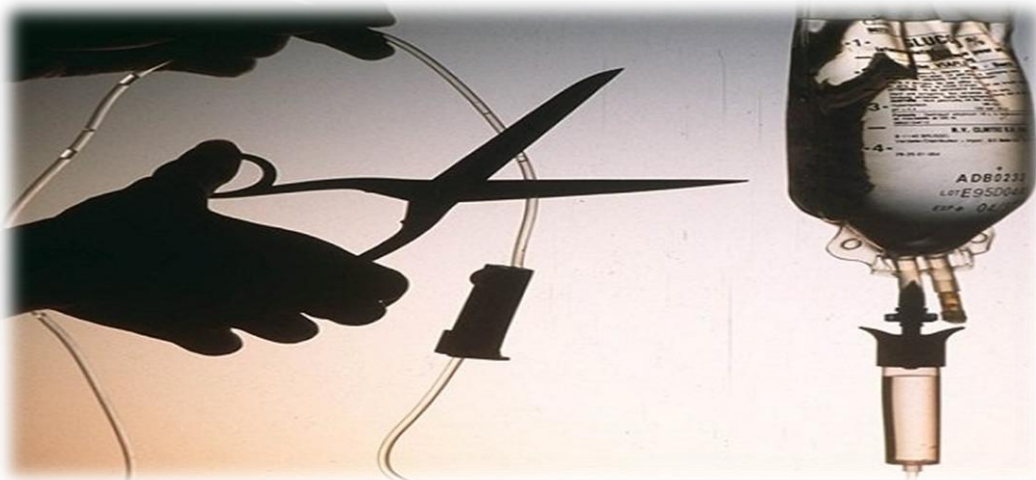
Ο όρος «ευθανασία» προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό ρήμα εύθανατῶ και σημαίνει τον εύκολο, ευτυχισμένο, ήρεμο, ανώδυνο και κυρίως ένδοξο θάνατο. Ο ήρεμος θάνατος, πάντως, δεν σχετιζόταν ανέκαθεν με την ευθανασία. Την έννοια αυτήν την απέκτησε από τον 3^ο αιώνα π.Χ. και μετά, όταν ο κωμικός ποιητής Ποσειδίππος ο Κασσανδρεύς χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τη λέξη αναφέροντας πως είναι ό,τι καλύτερο μπορούν να χαρίσουν στον άνθρωπο οι θεοί: «ὣν τοῖς θεοῖς ἄνθρωπος εὐχεται τυχεῖν / τῆς εὐθανασίας κρεῖττον οὐδέν εὐχεται». (Από όλα αυτά που ο άνθρωπος εύχεται στους θεούς να του τύχουν / δεν εύχεται τίποτα καλύτερο από την ευθανασία). Αργότερα, ο ίδιος όρος συναντάται σε έργα του Κικέρωνα, του Στοβαίου, του Πολύβιου, του Ιωσήπου, του Φίλωνα και του Μενάνδρου. Ο πατέρας της ιατρικής, ο Ιπποκράτης, μολονότι δεν αναφέρει στον περίφημο όρκο του ονομαστικά τη λέξη «ευθανασία», ωστόσο δηλώνει με σαφήνεια ότι δεν αποδέχεται με τίποτα τη συνεπικουρία του γιατρού για τον τερματισμό της ζωής του ασθενούς, έστω και αν αυτός το ζητήσει. Όπως λέει χαρακτηριστικά: «Οὐ δώσω δέ οὐδέ φάρμακον οὐδενί αίτηθείς θανάσιμον, οὐδέ ὑφηγήσομαι συμβουλίην τοιήνδε». (Μαστοράκης & Μπαλογιάννης, 2010: 144-149). Βλέπουμε, λοιπόν, ότι η αντίληψη του γιατρού ως ειδικού που σχετίζεται με την υγεία και όχι ως «τεχνικού του θανάτου» έχει τις ρίζες της στα αρχαία χρόνια και εξακολουθεί να υφίσταται ως τις μέρες μας.

Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν αρκετά εξοικειωμένοι με τον ερχομό του θανάτου, κάτι που φαίνεται από πολλά παραδείγματα. Ο ολυμπιονίκης Διαγόρας ο Ρόδιος πεθαίνει ευτυχισμένος, καθώς οι επίσης ολυμπιονίκες γιοι του τον μεταφέρουν στους ώμους του μέσα στο στάδιο και οι θεατές τον επευφημούν. Ο Σόλων θεωρεί τον Τέλο τον Αθηναίο σαν τον πιο ευτυχισμένο άνθρωπο του κόσμου, επειδή πέθανε στη μάχη πολεμώντας ηρωικά για την πατρίδα του και οι συμπατριώτες του τον

τίμησαν. Αυτές είναι μόνο δύο από τις πολλές περιπτώσεις «καλού θανάτου».

Γενικά στην αρχαία Ελλάδα η ευθανασία ήταν μια ευγονική πρακτική, αλλά και το αποτέλεσμα του οίκτου προς όσους έπασχαν από βαριές και ανίατες αρρώστιες. Όσοι έφταναν στην κατάσταση αυτή, οποιασδήποτε ηλικίας κι αν ήταν, δεν μπορούσαν πλέον να προσφέρουν τίποτα στην οικογένειά τους και στην κοινωνία, και έτσι η μόνη λύση που προβλεπόταν γι' αυτούς ήταν ο θάνατος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η Σπάρτη, όπου τα παραπάνω εφαρμόζονταν με ακρίβεια, καθώς η πόλη αυτή επιθυμούσε να αναθρέφει μόνο άντρες και γυναίκες αρτιμελείς και ικανούς να προσφέρουν στην πατρίδα τους και, αν χρειαστεί, να θυσιαστούν γι' αυτή. Ο Πλούταρχος μας πληροφορεί για την τύχη που περίμενε τα ανάπηρα και τα άρρωστα νεογνά. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις περιγραφές του, οι γονείς των βρεφών τα πήγαιναν στους πρεσβυτέρους της φυλής για να τα εξετάσουν. Αν εκείνοι τα έβρισκαν υγιή, επέτρεπαν στους γονείς τους να τα αναθρέψουν και τους χορηγούσαν κλήρο γης. Αν όμως δεν ήταν υγιή τα έστελναν σ' ένα βάραθρο του Ταΰγετου, τον Καιάδα, που ονομαζόταν και «Αποθέτες» (Μαθιουδάκης, 2013).

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και ο πλατωνικός διάλογος «Πολιτεία». Στα λόγια των συνομιλητών εντοπίζουμε σαφείς οδηγίες για τη διακοπή της ζωής ανίατων ασθενών και δυσπλαστικών βρεφών. Ο σκοπός που ο φιλόσοφος – οραματιστής επικαλείται την ευγονική έχει διπλή διάσταση: από τη μια πλευρά οι ανίατοι ασθενείς απαλλάσσονται από μια ζωή γεμάτη βάσανα και από την άλλη το κοινωνικό σύνολο, όντας απαλλαγμένο από τη φροντίδα τους, μπορεί να αφιερωθεί απερίσπαστο στην οικοδόμηση του μέλλοντός του. (Παναγιωτόπουλος, 2009: 296-297).

Αρκετοί αρχαίοι Έλληνες, αλλά και Ρωμαίοι φιλόσοφοι υποστήριξαν την ευθανασία, κυρίως μέσω της αυτοκτονίας, στην οποία κατέφυγαν πολλοί απ' αυτούς θέλοντας να απαλλαγούν από τα βάσανα που προοιωνίζονταν για το υπόλοιπο της ζωής τους. Οι περισσότεροι αυτόχειρες φιλόσοφοι ήταν Στωικοί (Ζήνων, Κλεάνθης, Κάτων, Σενέκας), αλλά και Κυνικοί (Διογένης, Ηγησίας, Δημόναξ, Πελεγρίνος) και άλλοι (Δημόκριτος). Πολλοί από αυτούς θεωρούσαν την αυτοκτονία σαν λύση αξιοπρεπούς τερματισμού του βίου. (Παναγιωτόπουλος, 2009: 299).

Στην Παλαιά Διαθήκη συναντάμε, επίσης, χωρία, όπου ο θάνατος θεωρείται προτιμότερος από μια ζωή γεμάτη βάσανα ή από μια βαριά αρρώστια. Εδώ θα σταθούμε σε δυο χωρία από τη Σοφία Σειράχ: «κρείσσων θάνατος ὑπέρ ζωήν πικράν καί ἀνάπαυσις αἰῶνος ἢ ἀρρώστημα ἔμμονον» (Σοφ. Σειρ. λ' 17) και «ὦ θάνατε, καλόν σου τό κρίμα ἐστίν ἀνθρώπῳ ἐπιδεομένῳ καί ἐλασσομένῳ ἰσχύι, ἐσχατογήρῳ καί περισπωμένῳ περί πάντων καί ἀπειθοῦντι καί ἀπολωλεκότι ὑπομονήν» (Σοφ. Σειρ. μα' 2). Σ' αυτά τα δυο τυπικά δείγματα της Σοφιολογικής γραμματείας με σύντομο αποφθεγματικό τρόπο παρουσιάζονται οι πτυχές της ανθρώπινης καθημερινότητας και παρέχονται συμβουλές εμπειρικής σοφίας για μια ενάρετη και κατά το δυνατό ευτυχή διαβίωση. Η προοπτική που δίνεται στο σύνολο του έργου, στο οποίο ανήκουν αυτά τα δυο αποσπάσματα, είναι σαφής: ο θάνατος είναι ένα γεγονός, μπροστά στο οποίο ο άνθρωπος στέκεται με δέος – ακόμη κι αν σε κάποιες περιπτώσεις δείχνει λυτρωτικός. Πίσω όμως από κάθε πλευρά της ανθρώπινης ιστορίας βρίσκεται ο Θεός, ο οποίος είναι ο Κύριος της ζωής και του θανάτου και έχει βάλει τα πάντα σε τάξη με τη σοφία και την πρόνοιά Του. (Παναγιωτόπουλος, 2009: 306).

Στην Καινή Διαθήκη θεμελιώνεται η αντίληψη της ζωής ως θείου δώρου, κάτι που αυτονόητα της προσδίδει ιερότητα. Η Θεολογία της δίνει νόημα στο θάνατο, όπως και σε ολόκληρη τη ζωή. Η αυτοχειρία είναι γενικά ασύμβατη μ' αυτήν την προοπτική. Η ορθόδοξη διδασκαλία θεωρεί τον πνευματικό θάνατο πιο επικίνδυνο από το σωματικό και το αναστάσιμο κήρυγμα του Ευαγγελίου επιβεβαιώνει τη νίκη απέναντι στο φόβητρο του θανάτου. Επομένως, ο άνθρωπος πρέπει να αξιοποιήσει τη ζωή του με τη μετάνοιά του, ώστε να συμμετάσχει κι αυτός στο γεγονός της Ανάστασης. (Παναγιωτόπουλος, 2009: 308).

Κατά τους νεότερους αιώνες, στο πνεύμα του αναγεννησιακού ανθρωπισμού, ο Άγγλος φιλόσοφος Τόμας Μουρ (1478-1545), στη γνωστή Ουτοπία του, συστήνει την ευθανασία ως ευεργετικό μέτρο για τις

περιπτώσεις ανίατων ασθενών. (Παναγιωτόπουλος, 2009: 310). Αργότερα, τον 17^ο αιώνα, ο Francis Bacon (1561-1626) χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τον όρο «ευθανασία» στο πλαίσιο της ιατρικής. Ο Bacon, λοιπόν, θεωρεί ότι ο γιατρός έχει καθήκον να προσφέρει στους ασθενείς τελικού σταδίου και σε όσους πάσχουν από ανίατες ασθένειες, έναν εύκολο, ανώδυνο και ευτυχή θάνατο, προκειμένου να απαλύνει τους «φυσικούς πόνους» του σώματος. Λέγοντας αυτά, αναφέρεται σε μια «εξωτερική ευθανασία» σε αντιδιαστολή προς την «πνευματική» ευθανασία, η οποία απαιτεί την προετοιμασία της ψυχής. (Σέχας, 2014). Το 1872, ο Williams SD, ο οποίος δεν ήταν γιατρός, πρότεινε τη χρήση αναισθητικών (αιθέρα και χλωροφορμίου) για σκόπιμο τερματισμό της ζωής ασθενών τελικού σταδίου και με ανίατες ασθένειες. Κατά την δεκαετία 1880, η ευθανασία περιλαμβανόταν συχνά στη θεματολογία ιατρικών συνεδρίων και επίσης δημοσιεύονταν γι' αυτή άρθρα σε ιατρικά περιοδικά της Αγγλίας και των Η.Π.Α. Τη δεκαετία του 1890 ενεπλάκησαν στο θέμα της ευθανασίας και νομικοί και κοινωνιολόγοι, με αποτέλεσμα να ξεσπάσει μια διαμάχη σχετικά με το αν ο σκόπιμος τερματισμός της ζωής ενός ανθρώπου είναι μια πράξη ηθική υπό οποιεσδήποτε προϋποθέσεις. Για παράδειγμα, το 1899 οι διευθυντές σύνταξης του περιοδικού Lancet υποστήριζαν ότι η παθητική ή η έμμεση ευθανασία είναι ηθική και νόμιμη σε ορισμένες περιπτώσεις. Πίστευαν ότι ο γιατρός που χορηγεί μορφίνη και χλωροφόρμιο σε μια γυναίκα που υποφέρει από καρκίνο ωθηκών, προκειμένου να της ανακουφίσει τον πόνο, δεν κάνει παρά το καθήκον του, έστω και αν με την πράξη του συντομεύσει τη ζωή της γυναίκας αυτής.

Αυτή η θεώρηση και άλλες παρόμοιες διαμορφώθηκαν ποικιλοτρόπως από ορισμένους υποστηρικτές της, οι οποίοι οδηγήθηκαν στο

ισχυρισμό ότι οι «ηθικές αρχές» που δικαιολογούν την παθητική ευθανασία είναι δυνατόν να επεκταθούν στην ενεργό ευθανασία και την ιατρο-υποβοηθούμενη αυτοκτονία. (Κουντουράς και συν., 2003).

Τις επόμενες τρεις δεκαετίες μειώθηκε η ένταση της διαμάχης για την ευθανασία στις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Βρετανία, αλλά αναβίωσε εκ νέου το 1920 στην Γερμανία, όταν οι Hoch και Binding καθηγητές της ψυχιατρικής και νομικής, αντίστοιχα, δημοσίευσαν το σύγγραμμά τους με τίτλο: «Άδεια για καταστροφή της ζωής που είναι ανάξια για ζωή» (Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens. Ihr Maß und ihre Form, 1920, Felix Meiner Verlag, Leipzig) υπογραμμίζοντας τα ακόλουθα: Ορισμένες κατηγορίες ανθρώπων με ανίατες ασθένειες, διανοητικά ανάπηροι ή παραμορφωμένα παιδιά βιώνουν «ανάξια ζωή». Επομένως, γι' αυτές τις κατηγορίες ανθρώπων η πρόκληση του θανάτου δεν είναι παρά μια εκδήλωση σπλαγχνικής – θεραπευτικής αγωγής και συμβαδίζει με τους κανόνες της ηθικής. Κι αυτό γιατί, σύμφωνα με τους συγγραφείς του συγγράμματος, αυτές οι «ανάξιες ζωές» κοστίζουν οικο-νομικά, αφαιμάσσουν την κοινωνία και ρυπαίνουν τη δεξαμενή των γονιδίων με ελαττωματικά γονίδια. Κατά συνέπεια, η κοινωνία οφείλει να προστατευθεί εξαλείφοντας αυτές τις «ανάξιες ζωές». Τη θεωρία των Hoch και Binding χρησιμοποίησαν οι Ναζί, για να προωθήσουν τη δική τους θεωρία περί ανώτερων και κατώτερων φυλών, από τις οποίες οι δεύτερες πρέπει να εκλείψουν. (Κουντουράς και συν., 2003). Ήδη όμως και η πρόταση αυτή είχε προκύψει σε ένα περιβάλλον ευρύτερης αποδοχής των φυλετικών θεωριών.

Στις μέρες μας πια η ζωή είναι κατοχυρωμένη σαν δικαίωμα κάθε ανθρώπου ανεξάρτητα από την ηλικία του, τη διανοητική του κατάσταση ή οποιοδήποτε άλλο χαρακτηριστικό του, δεν θεωρείται όμως και υποχρέωσή του. Για το λόγο αυτό, το άρθρο 5 της Σύμβασης του Οβιέδο αναγνωρίζει και κατοχυρώνει το δικαίωμα ενός ατόμου να αρνηθεί θεραπευτική αγωγή, ακόμη κι αν η άρνηση αυτή οδηγήσει στο θάνατό του.

Η ευθανασία σήμερα είναι νόμιμη πράξη στην Ολλανδία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Ιαπωνία, την Κολομβία και τον Καναδά. Επίσης, νόμιμη θεωρείται και στις ΗΠΑ, στις Πολιτείες Όρεγκον, Ουάσινγκτον, Μοντάνα, Βερμόντ και Καλιφόρνια. Σταδιακά όλο και περισσότερες χώρες εξετάζουν τη νομιμοποίησή της, υπό προϋποθέσεις. Η

Ελβετία νομικά δεν επιτρέπει την ευθανασία, αλλά σε περίπτωση που μπορεί να αποδειχθεί ότι όποιος βοήθησε ασθενή με ανίατη ασθένεια να τερματίσει τη ζωή του, δεν το έκανε βάσει εγωιστικών κινήτρων, τότε αυτός δεν έχει να αντιμετωπίσει ποινικές κυρώσεις. Στη χώρα μάλιστα λειτουργεί μια ιδιάζουσα κλινική, η Dignitas (από τη λέξη dignity = αξιοπρέπεια), στην οποία καταφεύγουν ασθενείς βαρύτατων και ανίατων ασθενειών από όλο τον κόσμο που επιθυμούν να τερματίσουν τη ζωή τους.

Η Ολλανδία ήταν η πρώτη χώρα που νομιμοποίησε την ευθανασία. Την 1^η Απριλίου 2002 ψηφίστηκε ένας νόμος, σύμφωνα με τον οποίον δεν αποτελεί έγκλημα η πράξη του ιατρού, η οποία χαρακτηρίζεται ως «αρωγή σε αυτοκτονία» και η οποία είναι δυνατόν να συνίσταται σε παροχή των κατάλληλων φαρμάκων ή σε κάποια άλλη μέθοδο, εάν συντρέχουν κάποιες συγκεκριμένες προϋποθέσεις. (Λιακόπουλος και συν., 2010).

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Ένωση Ιατρικών Συνηγόρων Ελβετίας ανάμεσα σε δώδεκα χώρες της Ευρώπης η Ελλάδα ήταν η χώρα με το μικρότερο ποσοστό (μόλις 52% υπέρ της ευθανασίας). Το αποτέλεσμα αυτό φέρνει στο προσκήνιο την άποψη επιστημόνων οι οποίοι ύστερα από έρευνες και αναζητήσεις κατέληξαν στο ότι όπου μειώνεται το θρησκευτικό αίσθημα, η υποστήριξη στην ευθανασία αυξάνεται και αντιστρόφως. (Μανωλεδάκης, 2004: 585).

Πηγή : www.pemptousia.gr/